

Василевич В.В., учений секретар
Вченої ради Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, професор

ЩОДО ОСНОВНИХ ФУНКЦІЙ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Структуру спеціальних функцій кримінологічної політики можна визначити за допомогою аналізу основних напрямів, форм і методів боротьби зі злочинністю. Вони залежать не тільки від її інтенсивності, а й від соціальної природи суспільства, пануючих у ньому політичних, правових й моральних цінностей, рівня культури, економічних і технічних можливостей, діяльності засобів масової інформації, закладів освіти, органів юстиції, суду, правопорядку тощо. Боротьба зі злочинністю як узагальнюючий напрям кримінологічної політики реалізовується в різних формах. Вона покликана охороняти й укріплювати нормативну систему, реагувати на її порушення та притягувати до відповідальності винних у вчиненні злочинів. Стадії, форми й методи боротьби можна класифікувати, на нашу думку, залежно від підходів до цієї проблеми, а також практичної реалізації функцій, які розглянемо більш детально.

1. Інформаційна функція кримінологічної політики, її правова та інша соціально-нормативна забезпеченість громадян потребує суттєвого вдосконалення, адже незнання норм права та, відповідно, неусвідомлення відповідальності за власну поведінку призводить до негативних наслідків. На нашу думку, доцільно інтенсифікувати правовий всеобуч. Питання про знання права та інших норм відображено в міжнародних документах. Так, у резолюції VI Конгресу Організації Об'єднаних Націй (ООН) з попередження злочинності та поведіння з правопорушниками (1980 р.) зазначено, що знання права допомагає формуванню свідомого ставлення до життя, заснованого на принципах права, справедливості й моралі, підвищенню загального рівня законності й громадського порядку [1, с. 34].

2. Соціально-профілактична функція кримінологічної політики, ґрунтується на уявленні про існування об'єктивних і суб'єктивних чинників злочинності. Соціально-профілактична діяльність може бути розвинута, перетворена на постійну функцію відповідних державних органів і громадських організацій лише тоді, коли для цього існують необхідні умови.

По-перше, повинні сформуватися досить чіткі уявлення щодо природи злочинної поведінки, її причин. По-друге, для розвитку соціально-профілактичної функції необхідна відповідна матеріально-технічна й організаційна база. По-третє, зазначена функція потребує відповідних правових засад щодо її регулювання, підготовки нормативно-правових актів і кваліфікованих кадрів для її реалізації.

3. Функція застосування санкцій у процесі реалізації кримінологічної політики, - є найбільш давньою, головна її форма - покарання злочинця на підставі законів про кримінальну відповідальність. На нашу думку, впливаючи на розроблення відповідних законів та правозастосовну практику, передусім щодо покарання злочинців і відбування ними відповідних видів покарань, суб'єкти кримінологічної політики повинні враховувати питання, пов'язані з результативністю покарання, його запобіжного впливу та подальшої соціалізації осіб, щодо яких було застосовано такі юридичні санкції.

4. Функція протидії соціальним вадам, пов'язаним зі злочинністю. Окрім зазначених вище функцій кримінологічної політики, необхідно звернути увагу на таку специфічну функцію, як протидія соціальним відхиленням, що мають власну специфічну природу, проте тісно пов'язані зі злочинністю. Оскільки соціальні відхилення, наприклад алкоголізм, наркотизм, самогубства, соціальний паразитизм, проституція, самогубства тощо, мають сенс лише в контексті значення поняття соціальна «норма», кримінологічна політика не може не аналізувати вказані явища, оскільки, як зазначає В. М. Кудрявцев, норма й відхилення від неї - це категорії парні [2, с. 6-7].

5. Функція кримінологічної політики щодо розроблення стратегії боротьби зі злочинністю, є головною функцією кримінологічної політики, де основним об'єктом

перспективного планування, на нашу думку, слід уважати триєдину формулу боротьби зі злочинністю: 1) професіональне (на основі кримінологічної теорії та практики) дослідження, аналіз і діагностика феномена злочинності на всіх рівнях; 2) визначення етіології - причин, умов, факторів та обставин, механізмів і способів учинення злочинів; 3) розроблення ефективних методів і засобів (правових, спеціально-кримінологічних, економічних, культурних, виховних тощо) для нейтралізації та усунення причин і умов злочинності й завдяки цьому досягнення реального скорочення масштабів (рівня) власне феномена злочинності.

Отже, якщо вважати систему антикримінальної юстиції, яка впливає на суспільні відносини своїм специфічним способом, комплексним соціально-правовим утворенням, то такий її елемент, як кримінологічна політика виконує певну соціальну функцію, що забезпечує функціонування складових елементів щодо соціального регулювання рівноваги всієї антикримінальної системи, а також збереження її стабільності, адаптації антикримінального законодавства до реальних умов соціалізації суспільства, його здатності нейтралізувати антисоціальну (зокрема злочинну) поведінку окремих груп та осіб. Саме кримінологічна політика має виявляти й акцентувати увагу суб'єктів антикримінальної юстиції на структурі відповідних напрямів соціально-правового впливу на злочинність, на основі яких відбувається формування комплексного, інтегрованого підходу щодо вибору заходів і засобів боротьби зі злочинністю.

Список використаних джерел

1. Доклад VI Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями (Каракас, 1980) [Электронный ресурс]. - Нью-Йорк, 1981. - Режим доступа: docs.cntd.ru/document/901747215. - Загл. с экрана.
2. Социальные отклонения. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.Юрид. лит., 1989. - 275 с.